

Jan Jadach

Jan Pazdur (1909-2001)

Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 14,
327-329

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan Jadach

JAN PAZDUR (1909–2001)

21 grudnia 2001 roku spoczął w warszawskiej ziemi niestrudzony badacz dziejów regionu świętokrzyskiego profesor Jan Pazdur. Był organizatorem życia naukowego w Kielcach od lat trzydziestych aż do końca XX stulecia.

W Kielcach jest znany przede wszystkim jako autor monumentalnych *Dziejów Kielc*, które nadal pozostają pasjonującą lekturą i kopalnią wiedzy o „starych Kielcach” mimo ukazania się nowego ujęcia tego okresu (Zenon Guldon, Adam Masalski, *Historia Kielc do roku 1945*, Kielce 2000). Monografia J. Pazdura oparta jest w dużym stopniu na niedostępnych już dzisiaj – ze względu na zniszczenia wojenne – źródłach. Lekkość narracji zadecydowała o dużej przydatności *Dziejów Kielc* dla czytelnika mniej obeznanego z warsztatem historyka – w tym między innymi dla pedagogów i uczniów (historia, szkolnictwo i edukacja regionalna).

Jan Pazdur urodził się 27 grudnia 1909 roku w Kasinie Wielkiej w powiecie limanowskim. Szkołę średnią ukończył w Tarnowie w 1928 roku, następnie studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie w 1932 roku uzyskał magisterium na podstawie pracy *Dzieje dwu Sejmów za Jana Kazimierza 1661 i 1662 r.*

Pracę zawodową podjął w 1932 roku w Kielcach, z którymi związał się na długie lata. Najpierw jako profesor historii w Gimnazjum im. św. Stanisława Kostki (do 1939 roku i w latach 1945–1951). Tu w Kielcach był organizatorem Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego (1933) oraz kierował jego pracą do wybuchu wojny. Następnie po jego reaktywacji w 1945 roku prezesował mu przez po-

nad 10 lat. Gromadził wtedy materiały do dziejów Kielc, które najpierw prezentował na posiedzeniach Polskiego Towarzystwa Historycznego, a następnie wykorzystał w monografii miasta. Pisywał także artykuły do kieleckiej prasy, między innymi w 1936 roku na łamach „Gazety Kieleckiej” opublikował przejmujące studium o stanie kultury i umysłowości mieszkańców Kielc oraz działalności towarzystw społecznych (*Czego w Kielcach brak?*). Wiele zawartych tam uwag nie straciło na znaczeniu do dzisiaj. Był także redaktorem „Radostowej” (miesięcznika społeczno-kulturalnego) i autorem wielu publikacji na jej łamach. Wiele uwagi w swoich tekstach poświęcił problematyce regionalizmu, głównie w aspekcie jego obecności w procesie nauczania i wychowania; stąd też był orędownikiem działalności naukowej i społecznej ówczesnego nauczycielstwa. Podejmował w związku z tym także zagadnienia warsztatowe (stworzenie biblioteki regionalnej i bibliografii ziemi kieleckiej).

W okresie okupacji hitlerowskiej, w 1940 roku, został aresztowany i aż do 1945 roku więziony w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen. Uczestniczył tam w ruchu oporu.

Po wyzwoleniu podjął pracę zawodową, jednocześnie kontynuował na szerszą skalę działalność naukową. W 1949 roku obronił pracę doktorską na temat *Pan poseł – studium z dziejów parlamentaryzmu w Polsce*. Współpracował też z istniejącym w Kielcach po wojnie Instytutem Badań Regionalnych (1946–1951), którego działalność była próbą utworzenia tutaj placówki naukowej na poziomie uniwersyteckim.

W powojennym okresie kieleckim J. Pazdur był też aktywnym działaczem Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego (między innymi jako członek władz okręgu i województwa). Zajmował się również popularyzacją dziejów regionu i jego walorów krajoznawczych (głównie na łamach „Słowa Tygodnia”).

W 1951 roku został docentem i dyrektorem Archiwum Państwowego (do 1952). Równocześnie otrzymał państwowe stypendium z Komitetu Popierania Twórczości Naukowej przy Prezydium Rady Ministrów. Umożliwiło mu to podjęcie poważniejszej pracy naukowej i w konsekwencji zatrudnienie (1954) w Instytucie Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk (był kierownikiem zakładu i wicedyrektorem Instytutu). Pracował tam do końca swojej aktywności zawodowej (1979). W 1959 roku J. Pazdur został profesorem nadzwyczajnym, a w 1973 zwyczajnym.

W okresie warszawskim J. Pazdur pełnił nadal liczne funkcje społeczne i naukowe. Był członkiem redakcji i redaktorem cenionego periodyku naukowego – „Kwartalnika Historii Kultury Materialnej”, członkiem Rady Naukowej Muzeum Techniki Naczelnej Organizacji Technicznej, przewodniczącym Komisji do spraw Ruchu Regionalnego Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego

(1959–1964), prezesem honorowym Polskiego Komitetu Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego oraz członkiem Związku Bojowników o Wolność i Demokrację.

Aktywnie również uczestniczył w życiu społecznym i naukowym środowiska kieleckiego. Szczególną rolę odegrał jako przewodniczący Wojewódzkiego Komitetu Obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego przy Wojewódzkim Komitecie Frontu Jedności Narodu w Kielcach. Miał swój udział w powstaniu w 1958 roku Kieleckiego Towarzystwa Naukowego, którego był najpierw członkiem zwyczajnym, następnie honorowym. Utrzymywał też kontakty ze środowiskiem naukowym Radomia (Radomskie Towarzystwo Naukowe). Był także członkiem Rady Naukowo-Ekonomicznej przy Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach (zastępcą przewodniczącego rady i przewodniczącym Zespołu Infrastruktury i Zagadnień Społecznych). Był autorem pomysłu, jak i założycielem Ekomuzeum Doliny Rzeki Kamiennej – muzeum i parku kulturowego (1984) w Starachowicach. Współpracował ponadto z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Kielcach.

Oprócz badania historii regionu kieleckiego i dziejów Kielc, prof. Jan Pazdur zajmował się Staropolskim Zagłębiem Przemysłowym (to też region, ale na szerszym tle), zwłaszcza historią kultury materialnej, jak i dziejami górnictwa i czapociśmiennictwa technicznego. Opublikował w sumie ponad 200 prac. Był także autorem wielu referatów na sesjach naukowych w Polsce i Europie. Między innymi był redaktorem i współautorem 6-tomowej *Historii kultury materialnej Polski w zarysie* (1978–1979), podobnie i *Zarysu dziejów górnictwa w Polsce* (t. 1–2, 1960–1961), *Katalogu zabytków budownictwa przemysłowego w Polsce* (t. 1–4, 1957–1970).

Wyróżniony został licznymi nagrodami (między innymi sekretarza naukowego Polskiej Akademii Nauk, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Kielcach) i odznaczeniami (Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Medal Zwycięstwa i Wolności, Srebrna i Złota Odznaka Honorowa Naczelnej Organizacji Technicznej)¹.

Prof. Jan Pazdur zmarł w Warszawie 18 grudnia 2001 roku.

¹ Artykuł opracowano na podstawie: *Pamięci prof. Jana Pazdura*, „Goniec Świętokrzyski” 2002, nr 1/16, s. 4; A. Piasecka, *Pamięci prof. dr. hab. Jana Pazdura*, „Ikar” 2002, nr 2, s. 9.